

Föreläsning 2

Utbud, efterfrågan och pris (K&W 3-4)

- Vad är en marknad?
- Hur bestäms priser?
- Vad är konsument- respektive producentöverskott?

Vad är en marknad?

- “Platsen” där köpare och säljare möts och handlar
- Hur vi föreställer oss (modellerar) hur detta möte går till påverkar analysen
 - Vilken typ av produkter
 - Hur lätt för företag att ge sig in på marknaden
 - Vilken information köpare och säljare har

Enklaste fallet: perfekt konkurrens

- En perfekt konkurrensmarknad har typiskt sett:
 - Många köpare och säljare
 - Homogena varor (dvs perfekt utbytbara)
 - Välinformerade köpare o säljare
 - Inga karteller mellan köpare eller säljare
- Centrala egenskapen hos en marknad med perfekt konkurrens är att varken köpare eller säljare på egen hand kan påverka priset
- Aktörer som står för en stor del av utbud eller efterfrågan kan ofta påverka priser
 - Återkommer till imperfekt konkurrens senare

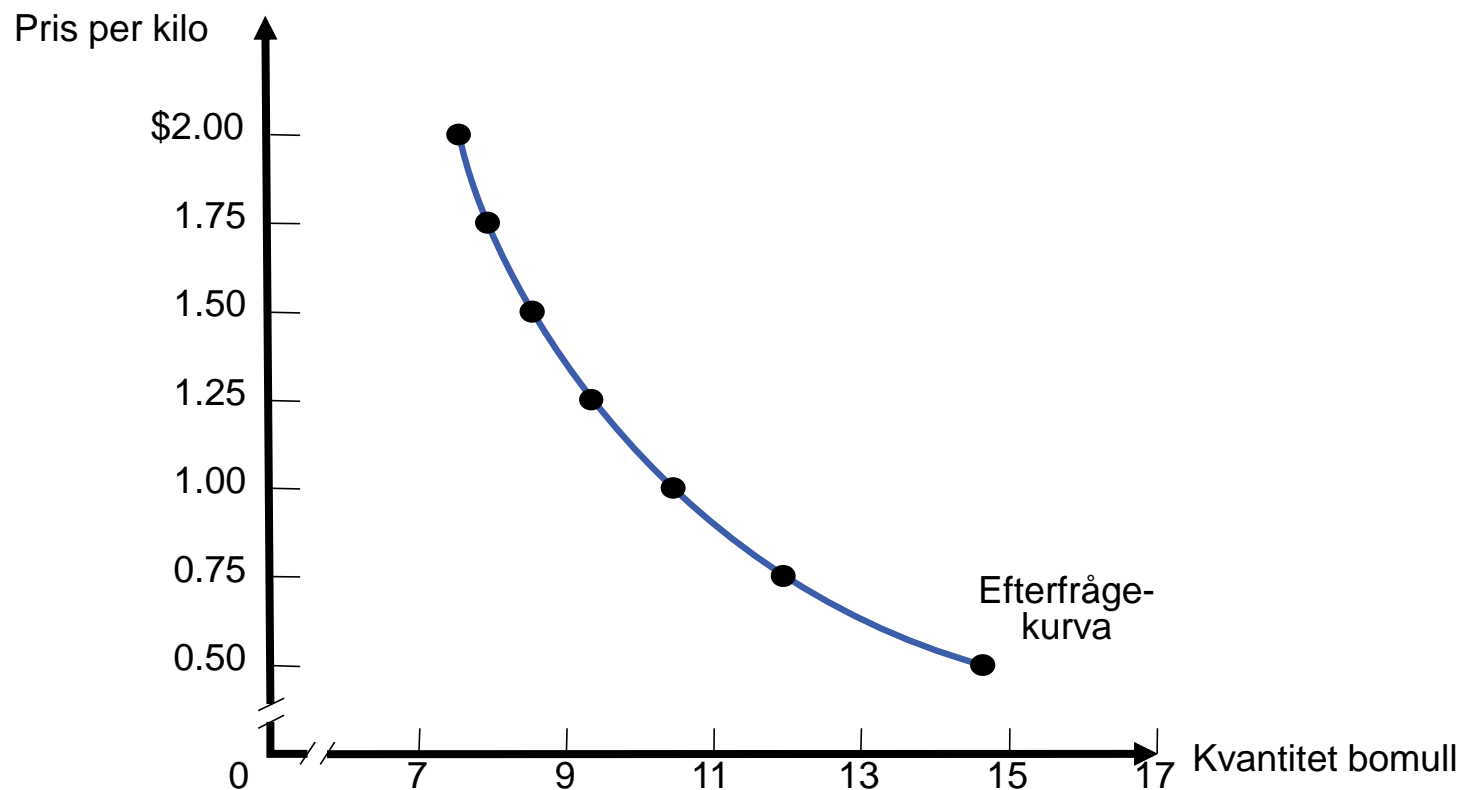
Utbud och efterfrågan under perfekt konkurrens

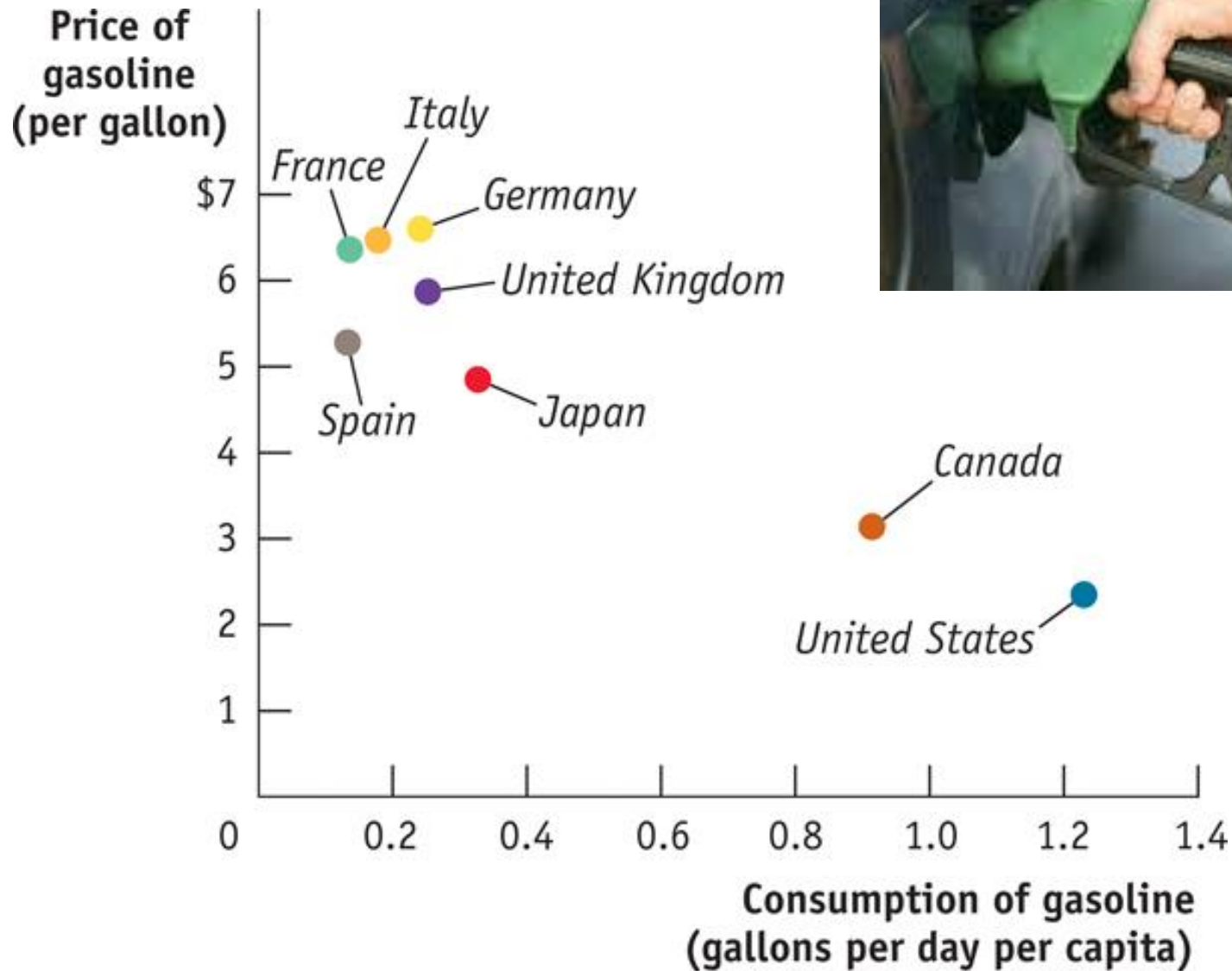
- Vi skall studera följande aspekter av utbuds- och efterfrågemodellen
 - Efterfrågekurvan
 - Utbudskurvan
 - Vad som skiftar dessa kurvor
 - Marknadsjämvikt
 - Ändringar i jämvikten

Efterfrågan – ett samband mellan pris och efterfrågad kvantitet

Efterfrågan på bomull	
Pris per kilo	Efterfrågad kvantitet
\$2.00	7.1
1.75	7.5
1.50	8.1
1.25	8.9
1.00	10.0
0.75	11.5
0.50	14.2

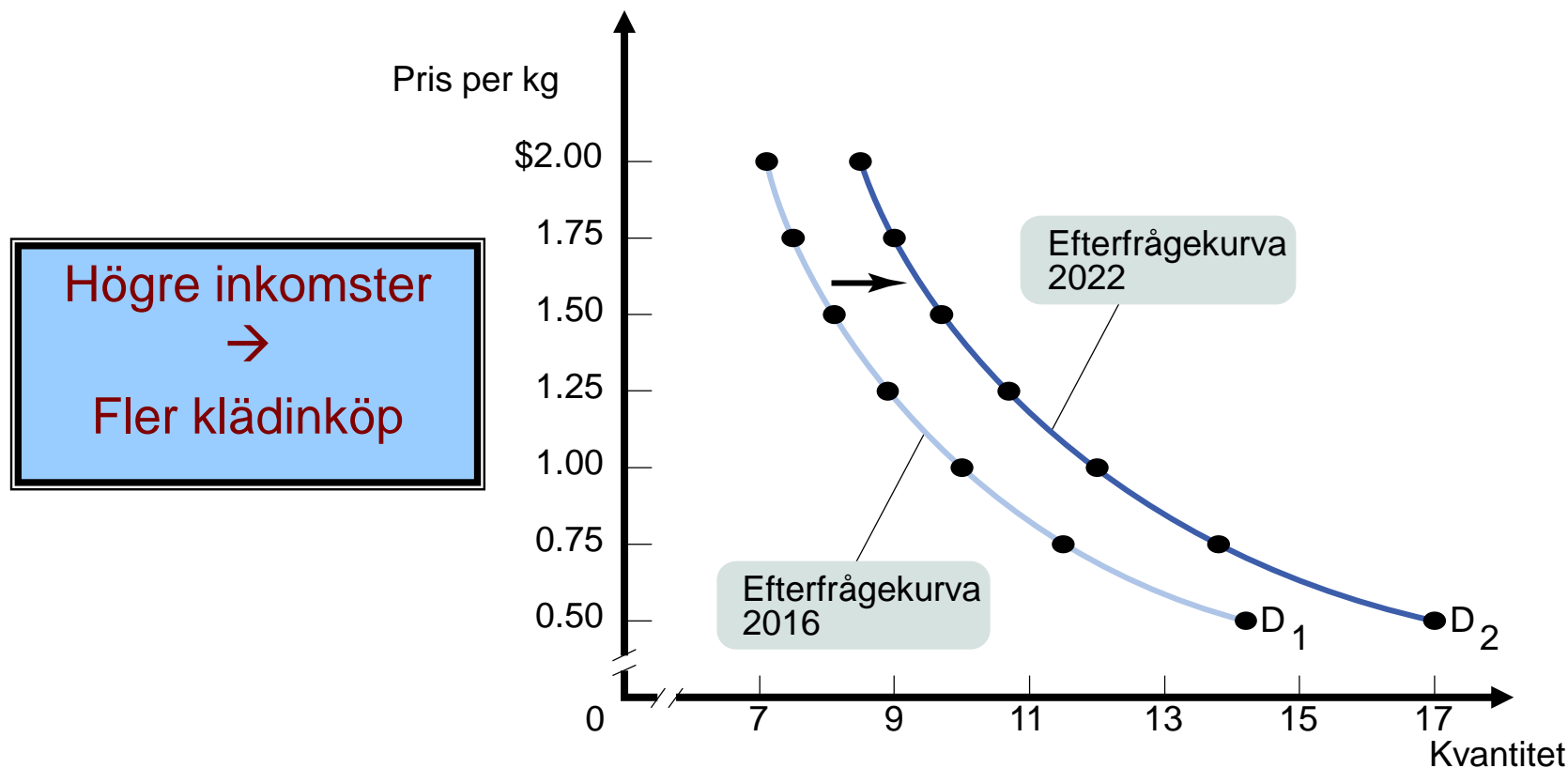
Efterfrågekurvan – illustrerar betalningsviljan vid olika kvantiteter

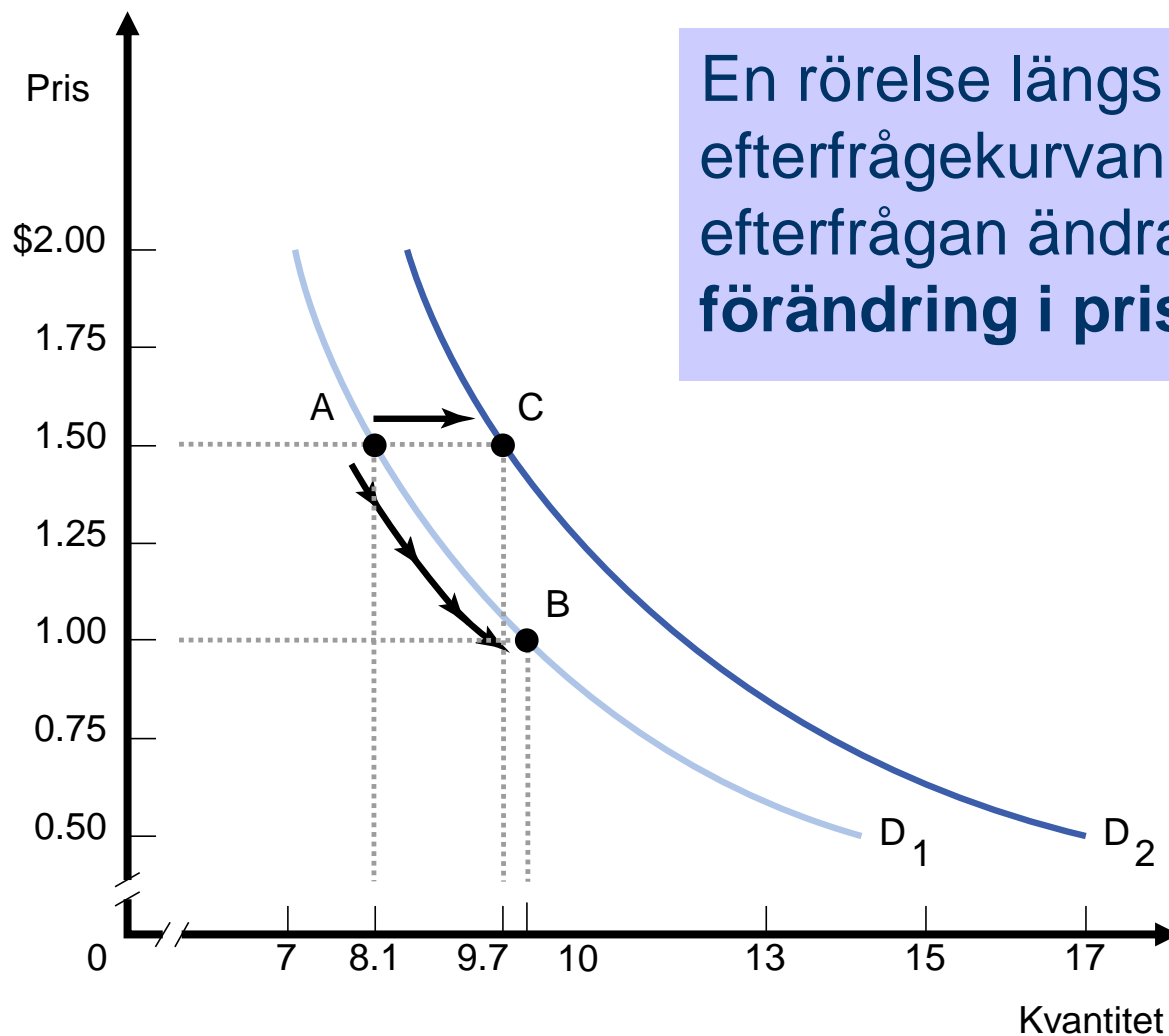
1 gallon=3.78 liter

Ökad efterfrågan på bomull (för varje givet pris)

- Ett *skift* av *efterfrågekurvan* visar att efterfrågan ökat för varje givet pris

Rörelser längs efterfrågekurvan eller skift av efterfrågekurvan

En rörelse längs med efterfrågekurvan visar hur efterfrågan ändras **pga en förändring i priset**

Vad orsakar skift av efterfrågekurvan?

1. Förändringar i *priset* på relaterade varor
 - **Substitut:** Högre pris på en vara ger ökad efterfrågan på den andra
 - Tex kaffe och te
 - **Komplement:** Högre pris på en vara ger minskad efterfrågan på den andra
 - Tex bilar och bensin

- Substitut
 - Kaffe, te
 - Flyg, tåg
 - Hamburgare, pizza
 - Samsung, iPhone
- Komplement
 - Bilar, bensin
 - Vin, ost
 - Elbil, elektricitet
 - Segelbåtar, fritid

Vad orsakar skift av efterfrågekurvan?

2. Ändrad *inkomst*

- **Normal vara:** Högre inkomst ökar efterfrågan på varan (ex resor, restaurangbesök)
- **Inferiör vara:** Högre inkomst minskar efterfrågan på varan (ex blodpudding, fiskbullar, nudlar)

Vad orsakar skift av efterfrågekurvan?

3. Ändrade *preferenser* (tex mode)

- Nationalekonomer har inte mycket att säga om vad som driver preferenser (men växande forskningsfält)
- Kan preferenser vara rationella? (Tex man lär sig gilla läget)

Vad orsakar skift av efterfrågekurvan?

4. Ändrade *förväntningar*

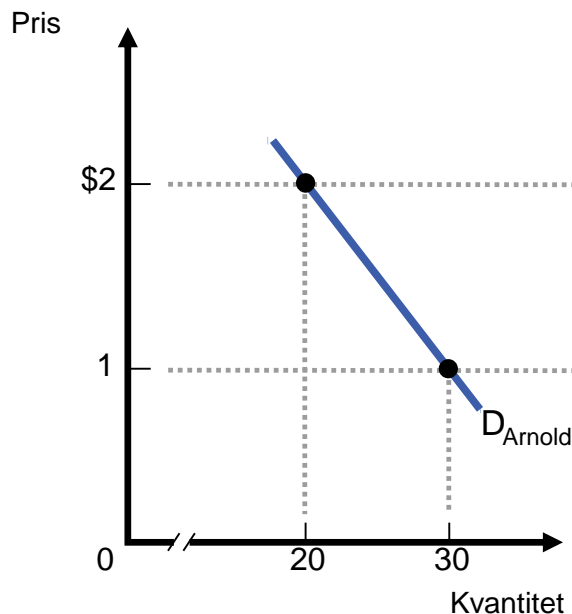
- Hamstring om priset förväntas stiga (tex framtida brist)
- Leder till ökad efterfrågan idag
- Skjuter upp inköp om priset förväntas sjunka
- Leder till minskad efterfrågan redan idag

5. Ändrat *antal konsumenter*

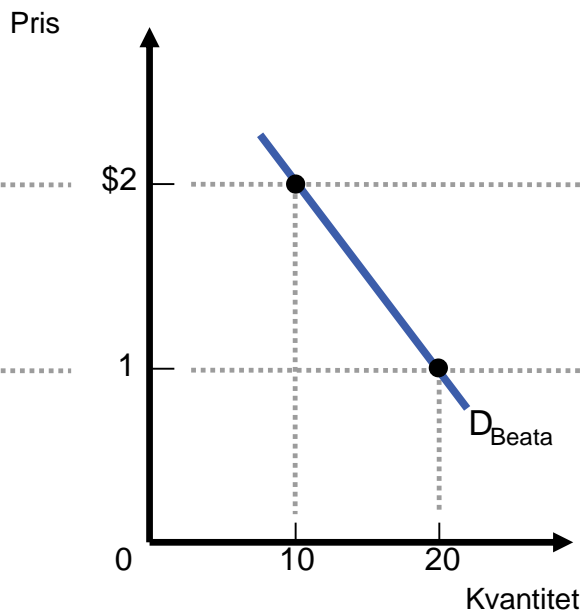
- Befolkningstillväxt

Den aggregerade efterfrågekurvan (marknadsefterfrågan)

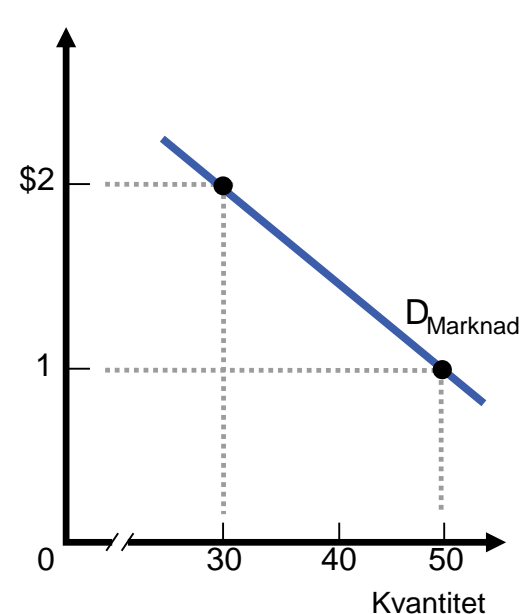
(a)
Arnolds efterfrågan

(b)
Beatas efterfrågan

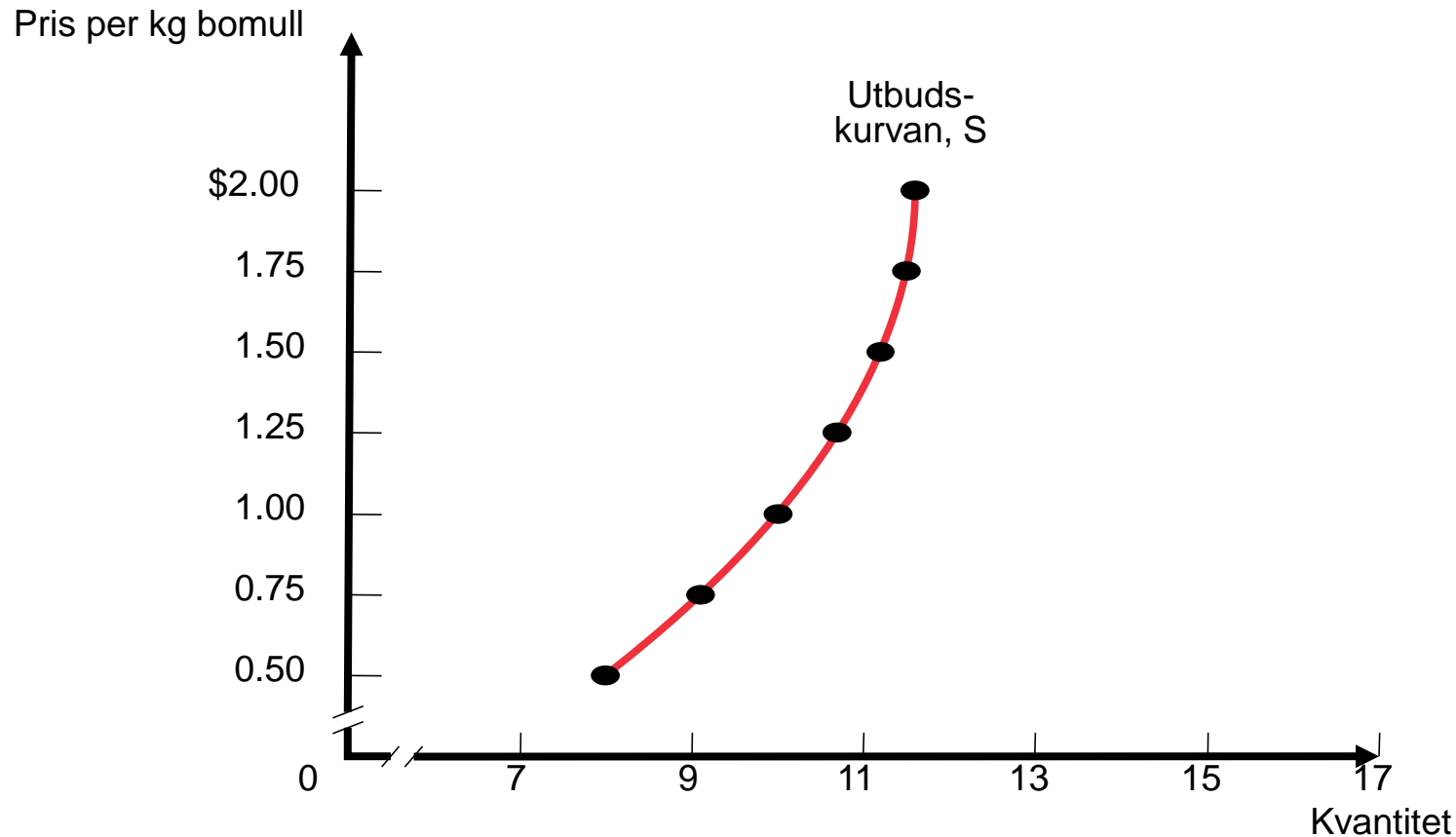
(c)
Marknadsefterfrågan

- London införde biltullar 2003
 - Det kostade £8 (90 kronor) att köra i London och tre år senare körde 10 procent färre bilar i innerstan.
- Stockholm införde biltullar 2007 och Göteborg införde dem några år senare
 - I Stockholm minskade trafiken med knappt 20 procent och i Göteborg med drygt 10 procent
 - 20 procent är ~skillnaden mellan rusnings- och normaltrafik
- Högre priser verkar minska antalet bilar
 - Men vi kan inte säkert härleda en efterfrågekurva ur den här informationen. Varför?

Utbudskurvan för bomull:

relationen mellan utbud och pris (**allt** annat lika)

Även utbudskurvan kan skifta!

1. Ändrat pris på insatsvaror
 - T ex löner och insatsvaror
2. Ändrat pris på relaterade varor
 - Av råolja görs bensin samt olja för uppvärmning
 - Om priset på olja för uppvärmning stiger fokuserar producenten på den produkten och minskar produktionen av bensin
 - Bensin och olja för uppvärmning är **substitut i produktionen**

- En biprodukt av oljeraffinering är naturgas
- När priset på naturgas stiger så ökar inte bara produktionen av naturgas utan även produktionen av olja just eftersom de produceras samtidigt
- Råolja och naturgas är därför **komplement i produktionen**

Exempel, veterinärer

- Förr arbetade veterinärer mest med djur på bondgårdar
- Idag arbetar en större andel med husdjur eftersom dessa har blivit fler och ägarna har blivit rikare
 - En veterinär som bytt fokus sa “doing a C-section on a cow and it’s 50 bucks. Do a C-section on a Chihuahua and you get \$300”
- De olika arbetsuppgifterna är substitut i produktionen

3. Ändrad teknologi

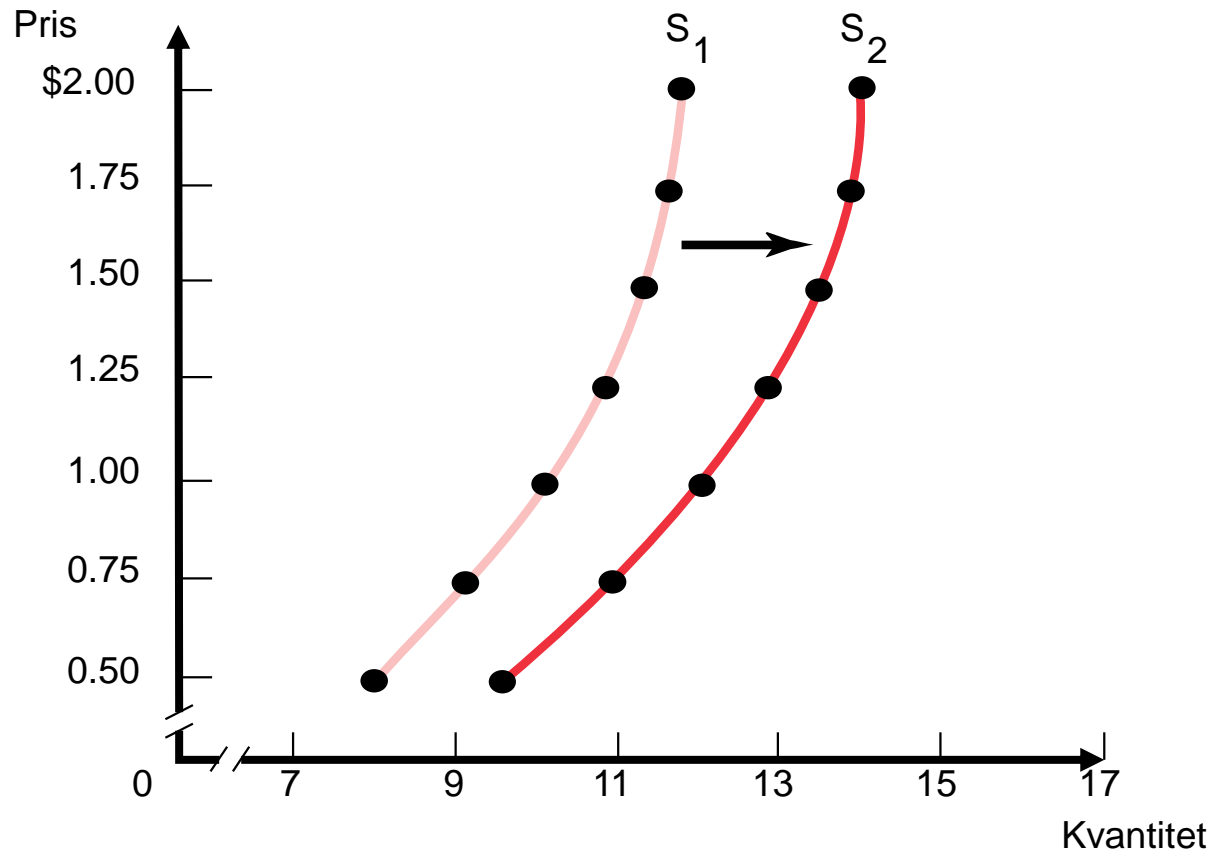
4. Ändrade förväntningar

- Oljebolag lagrar en del olja och säljer när priserna blir höga

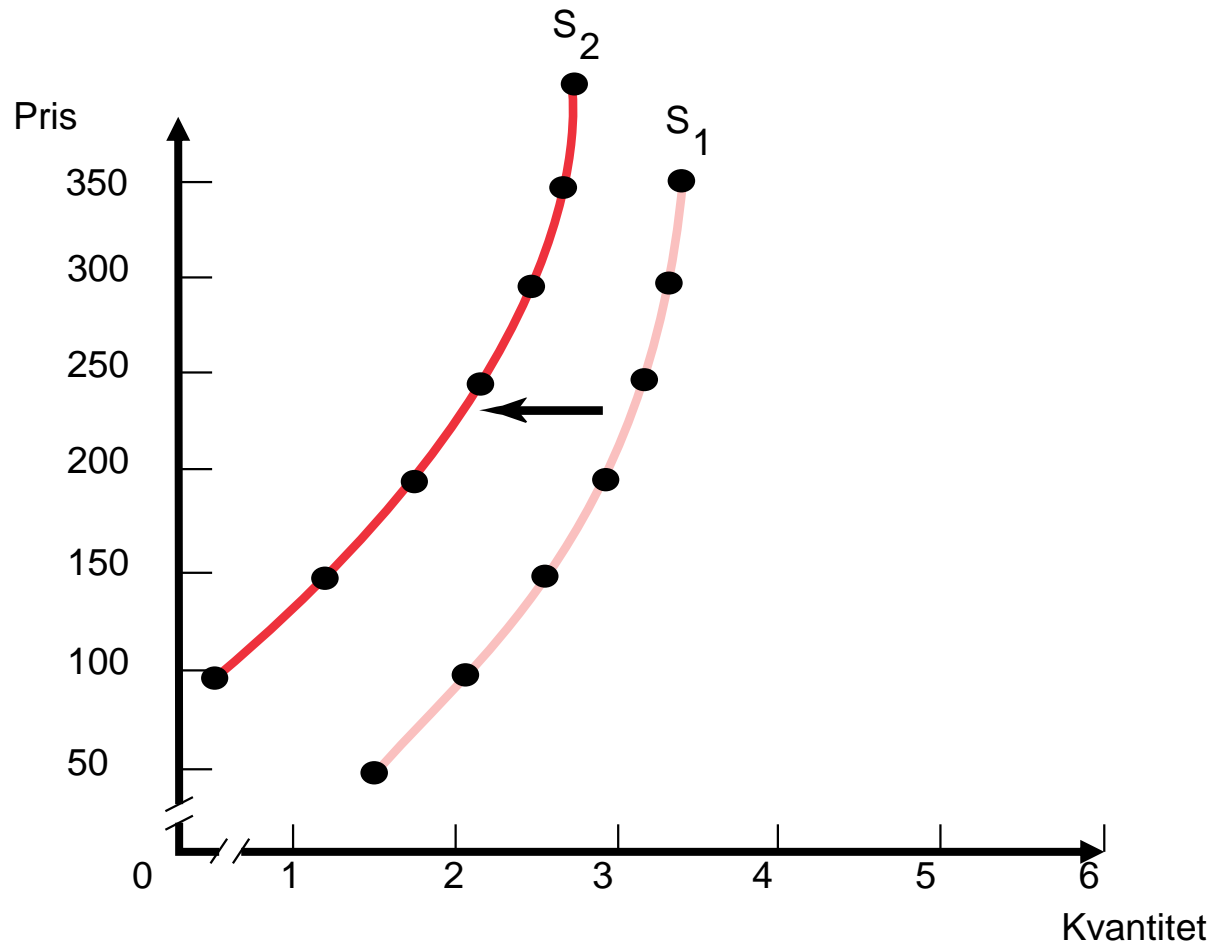
5. Ändrat antal producenter

- marknadsutbudet = horisontella summan av företagen utbudskurvor

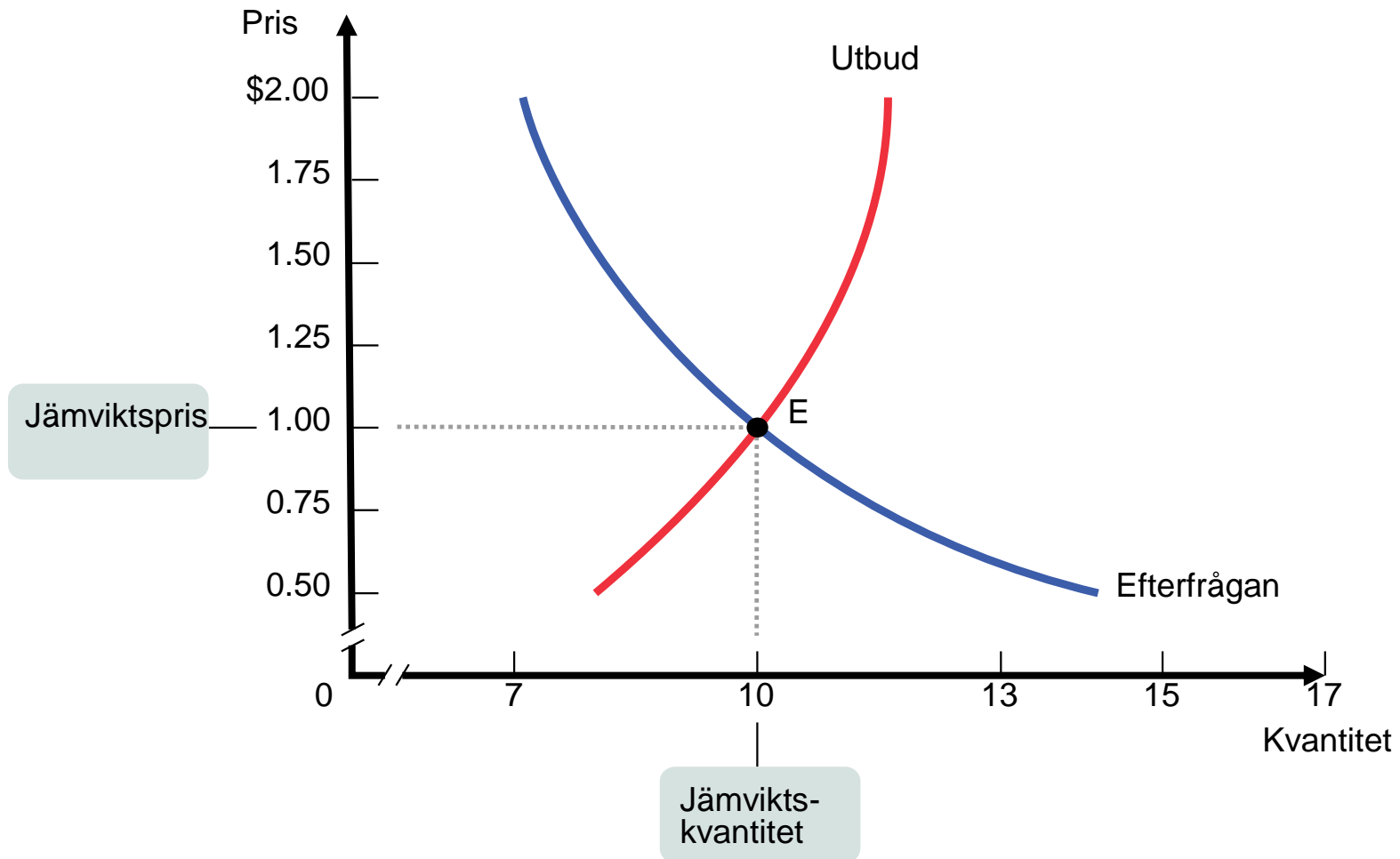
Ökande utbud: tex teknologisk utveckling

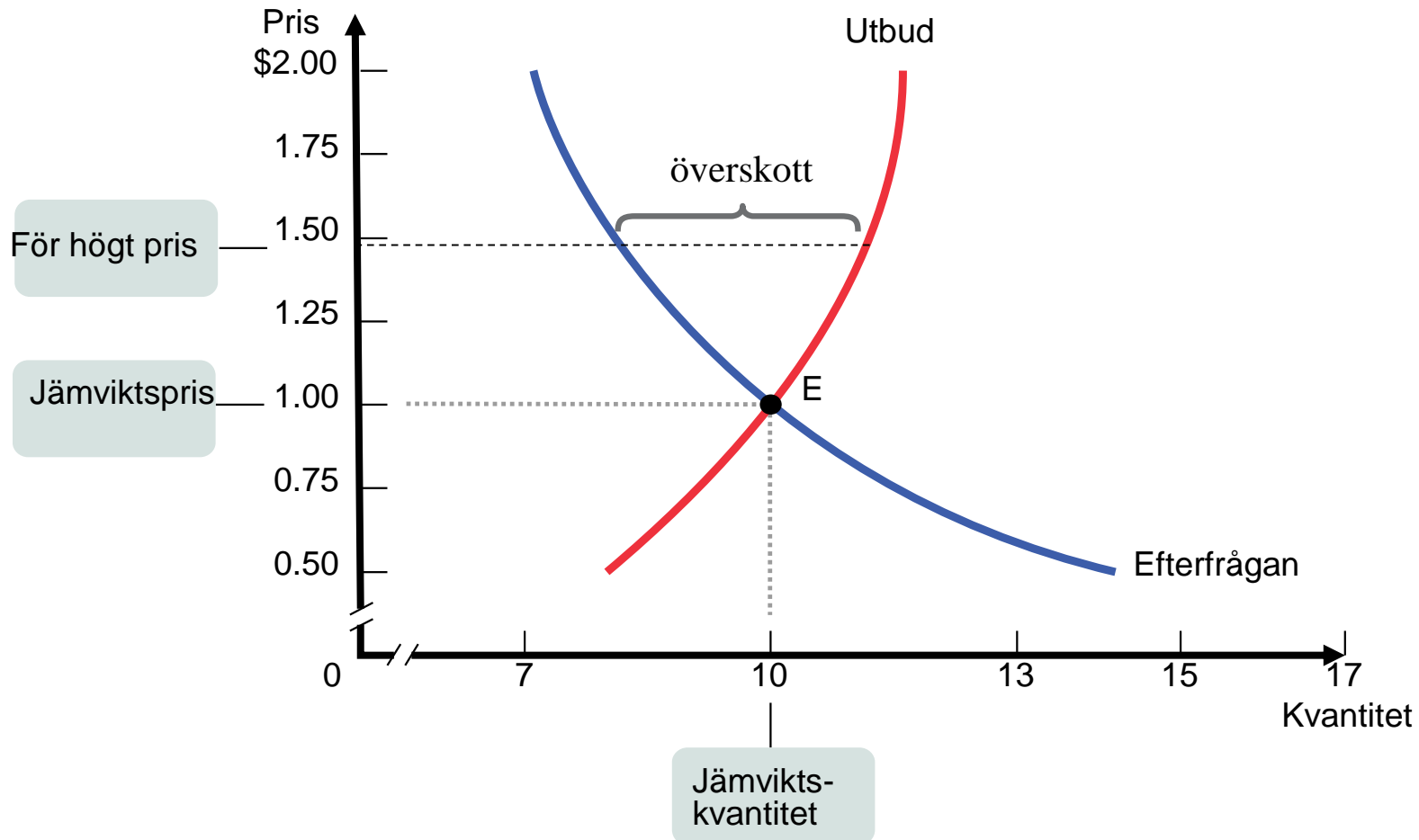
Minskat utbud: tex färre producenter på marknaden

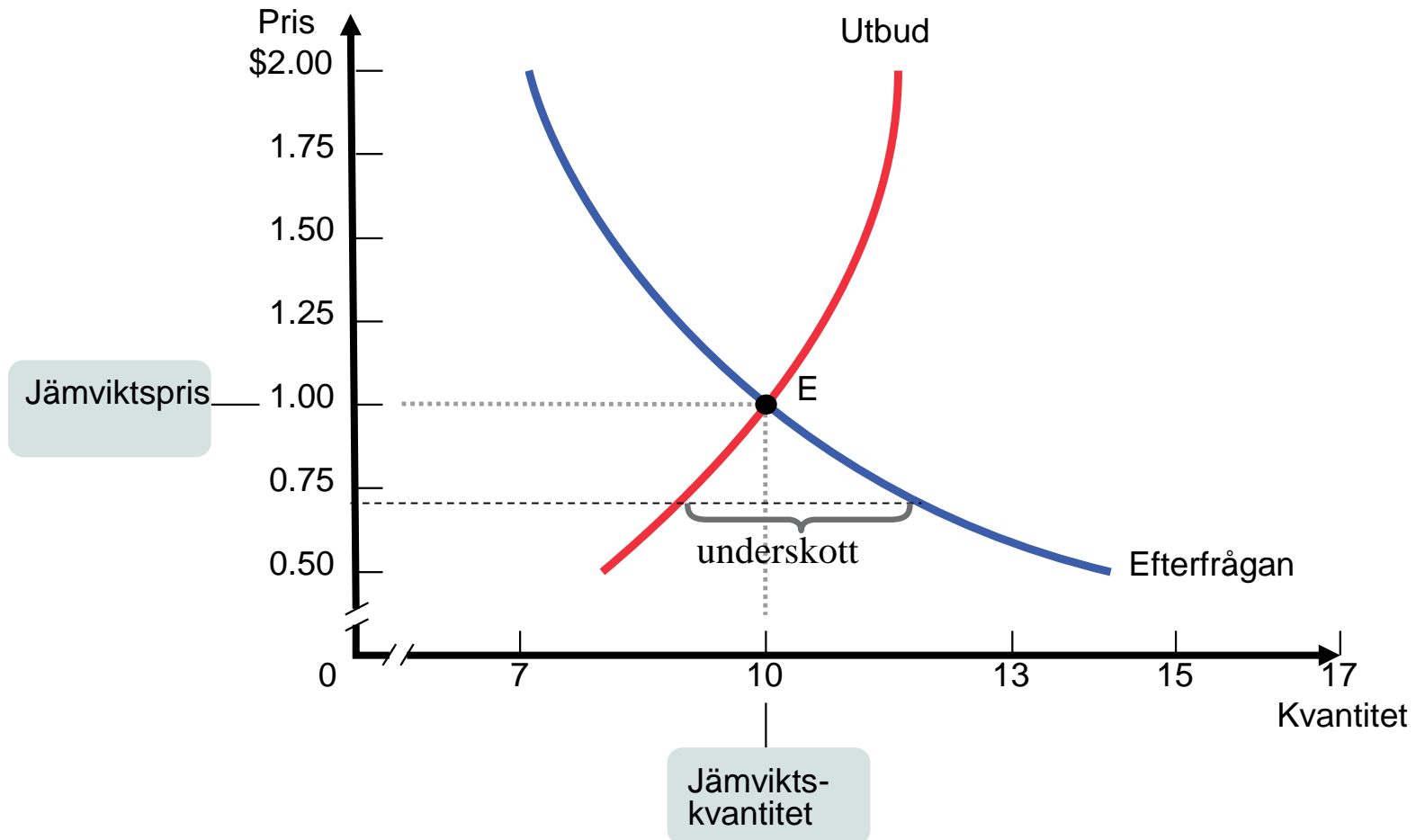
Jämvikt

Utanför jämvikt

Utanför jämvikt

Anpassning mot jämvikt

- Vid ett för högt pris uppstår överskott
 - Det finns säljare med kostnader under priset som inte lyckas sälja. De har incitament att sänka priset
- Vid ett för lågt pris uppstår brist
 - Det finns köpare med betalningsvilja över priset som inte kan hitta några varor. De har incitament att bjuda över priset
- Producenters och konsumenters egennytta ger en strävan mot jämvikt

DN, Brist på kräftor höjer priset

Kyla och torka har försenat kräftfisket i Kina med flera veckor. Det gör att de kinesiska kräftorna inte kommer fram i tid till kräftpremiären och att de blir dyrare än vanligt. Och nästa år kan det bli ännu dyrare.

Brist på kinesiska kräftor gör att priserna kommer att stiga överlag med cirka 20 procent i år jämfört med i fjol, enligt kräftgrossister.

Skift av utbud och efterfrågan

Regn minskar risk för elprischock

Uppdaterat 2010-08-02 11:29. Publicerat 2010-08-02 10:08

Regnet i juli har minskat risken för höga elpriser i vinter. Det har också fått priset för fasta elavtal att sjunka.

Foto: Tage Olsin

[E24 START](#) [PENGAR24](#) [BUSINESS](#) [MAKRO](#) [ANALYS](#) [E24 FOND](#) [E24 BÖRS](#) [INT. NEWS](#)

Foto: Gunvor Frykholm

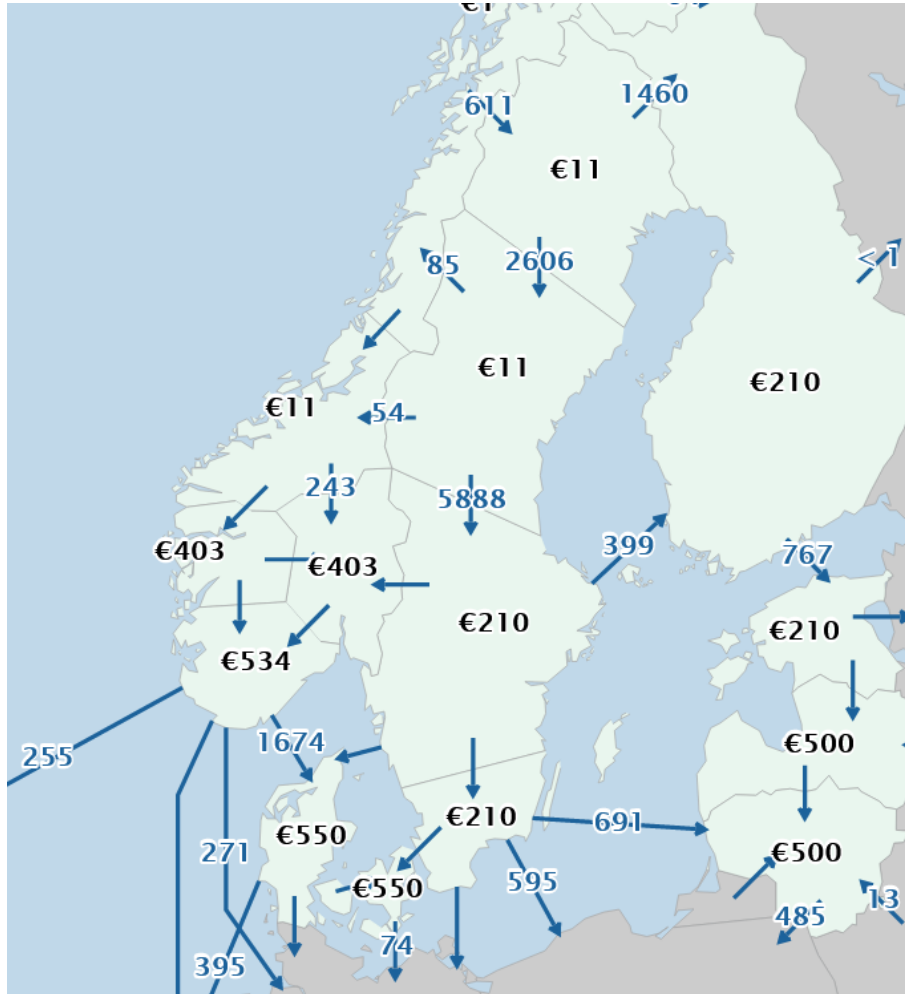
Priset på el skenar i kylan

2010-01-08 | Publicerad 06:46 | Uppdaterad 07:41

[Recommend](#) [Be the first of your friends to recommend this.](#)

Denna frostiga fredag kommer elpriset att skena under förmiddagen. Många av Sveriges kärnkraftsreaktorer är avstängda under vinterkylan – men det är inte av säkerhetsskäl som de tagits ur bruk. Elhandelsbolagen är kritiska till hur den ryckiga elmarknaden fungerar.

utbud och efterfrågan

Marknaden för quinoa

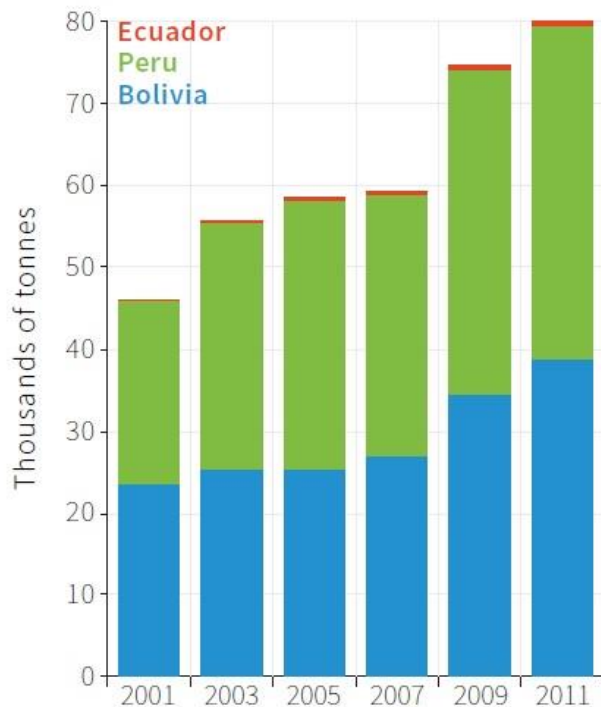

Figure 8.10a The production of quinoa.

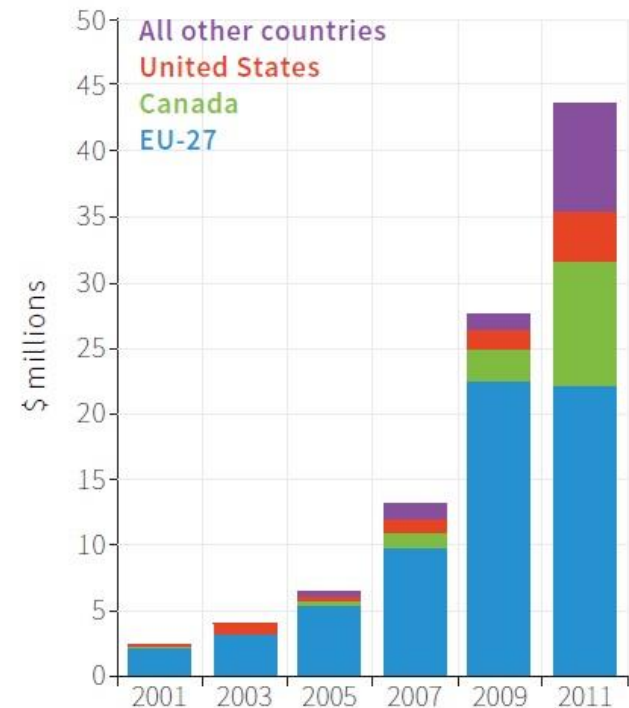

Figure 8.10c Global import demand for quinoa.

Ökat utbud och ökad efterfrågan

Marknaden för quinoa

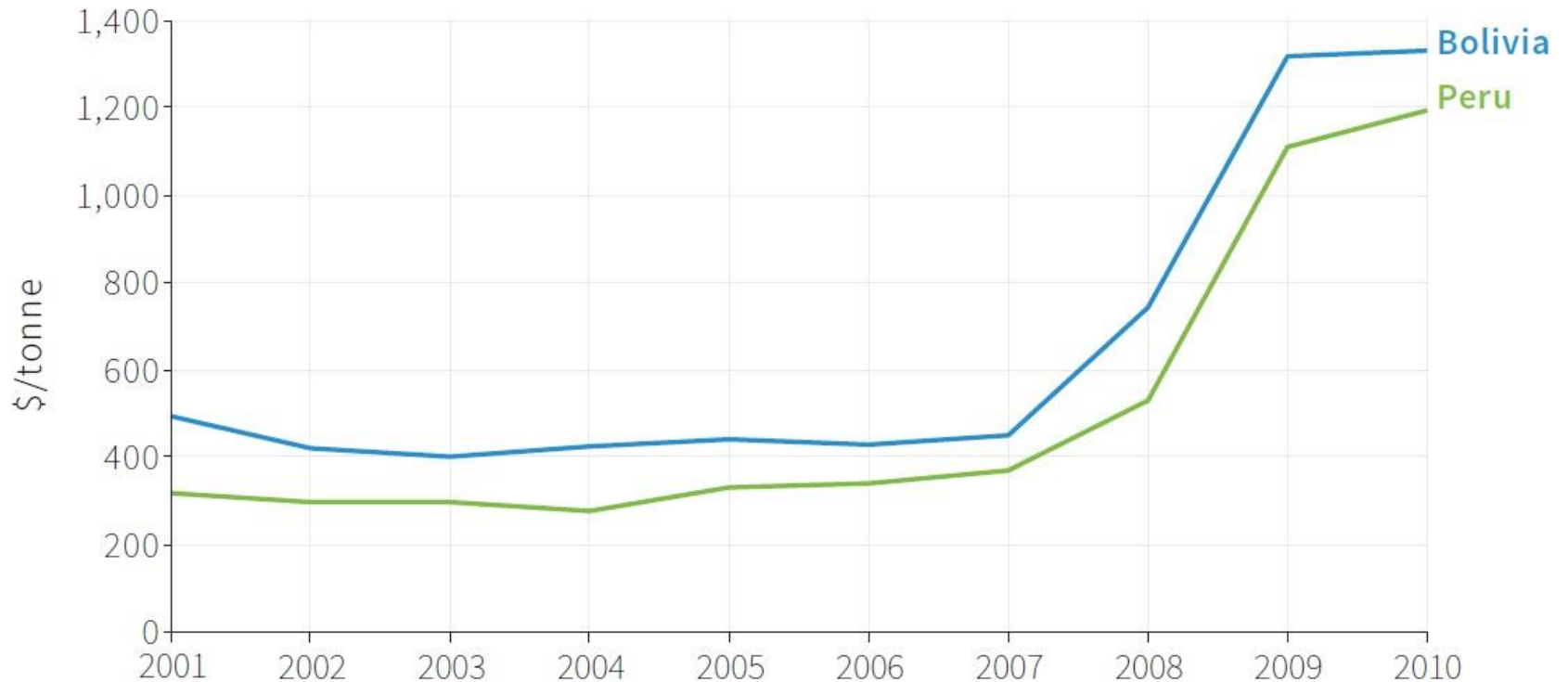

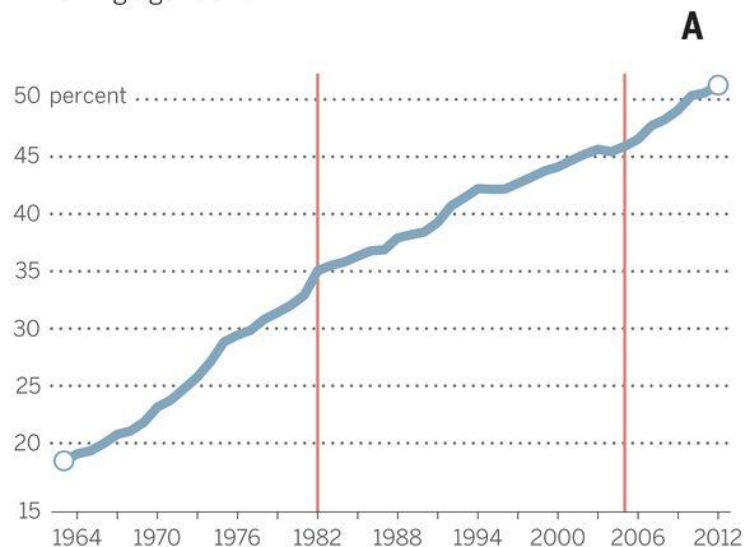
Figure 8.10a *The production of quinoa.*

Priset stiger: E ökar mer än U

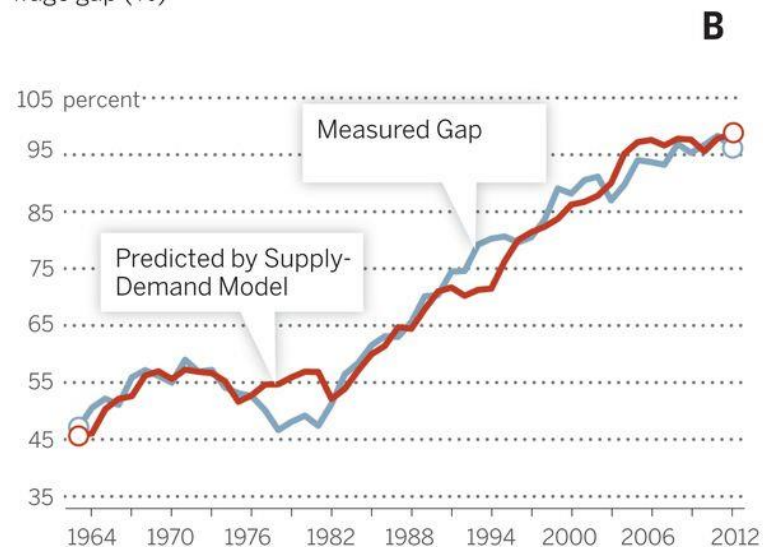
Efterfrågan på högre utbildning (USA)

The supply of college graduates and the U.S. college/high school premium, 1963–2012

College share of hours worked (%), 1963–2012:
All working-age adults

College versus high school
wage gap (%)

Trots ökad utbud av universitetsutbildade (fig A) steg deras löner relativt andra. Efterfrågan måste alltså ökat snabbare

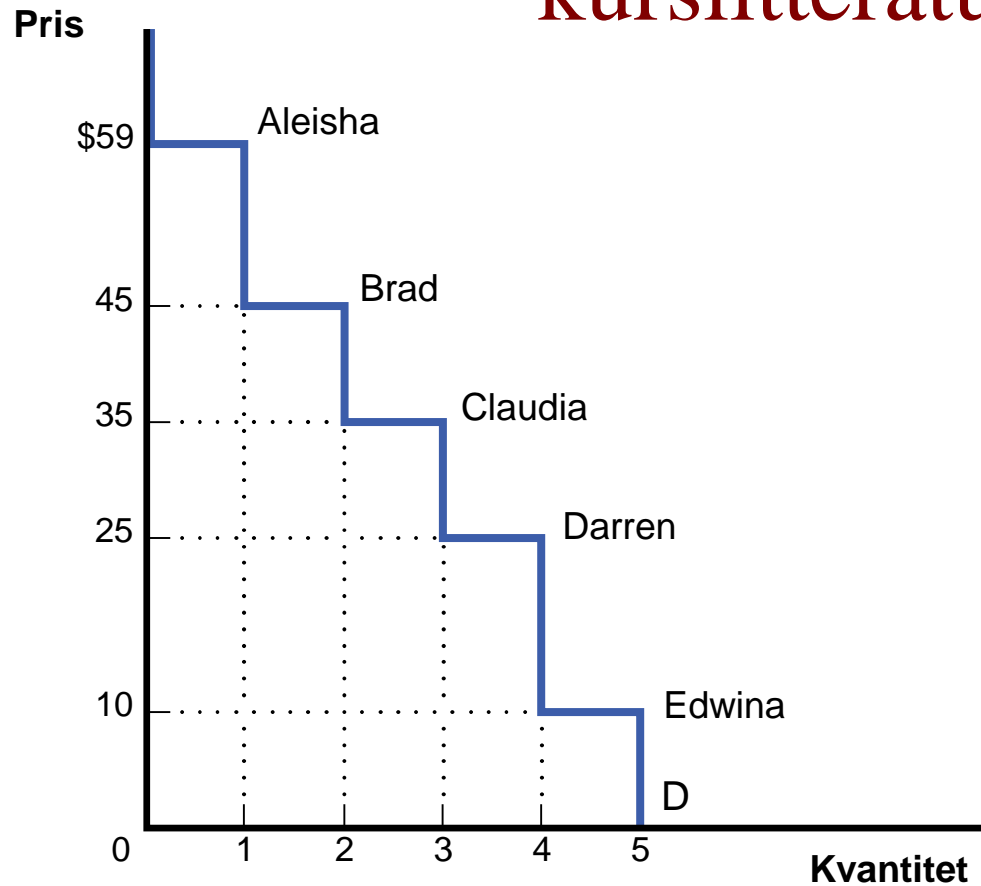
En enkel modell om hur teknologisk förändring ökat efterfrågan på högre utbildning fångar löneförändringarna (fig B)

Kapitel 4

Konsument- och producentöverskott

- Vad är *nyttan* för konsumenter och producenter av en marknad
- Hur påverkas denna nytta av förändringar i marknadspriset?

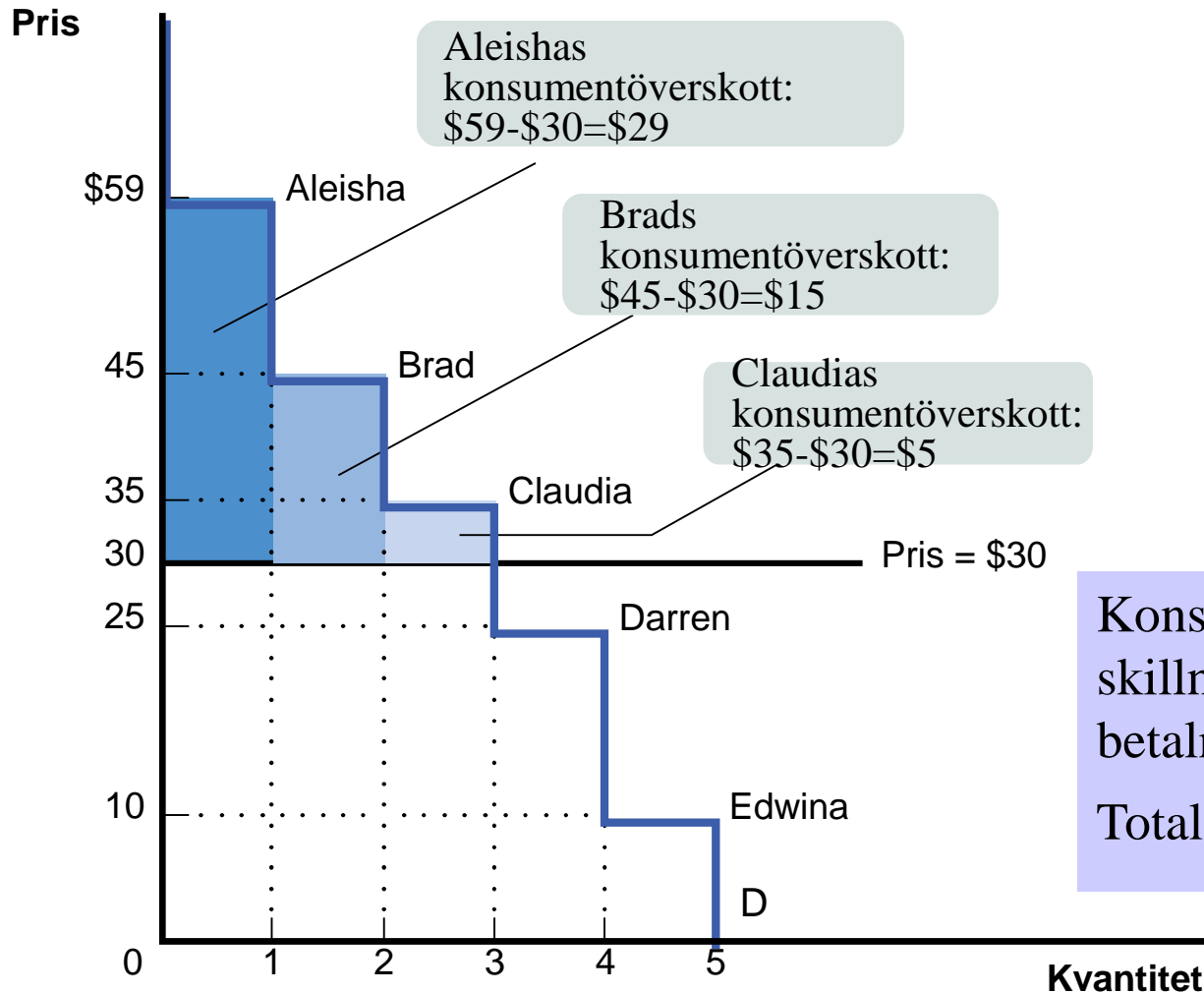
Exempel: Efterfrågekurva för begagnad kurslitteratur

Potentiella köpare	Betalningsvilja
Aleisha	\$59
Brad	45
Claudia	35
Darren	25
Edwina	10

En konsuments betalningsvilja är det maximala priset hen är beredd att betala

Konsumentöverskott på marknaden för begagnad kurslitteratur

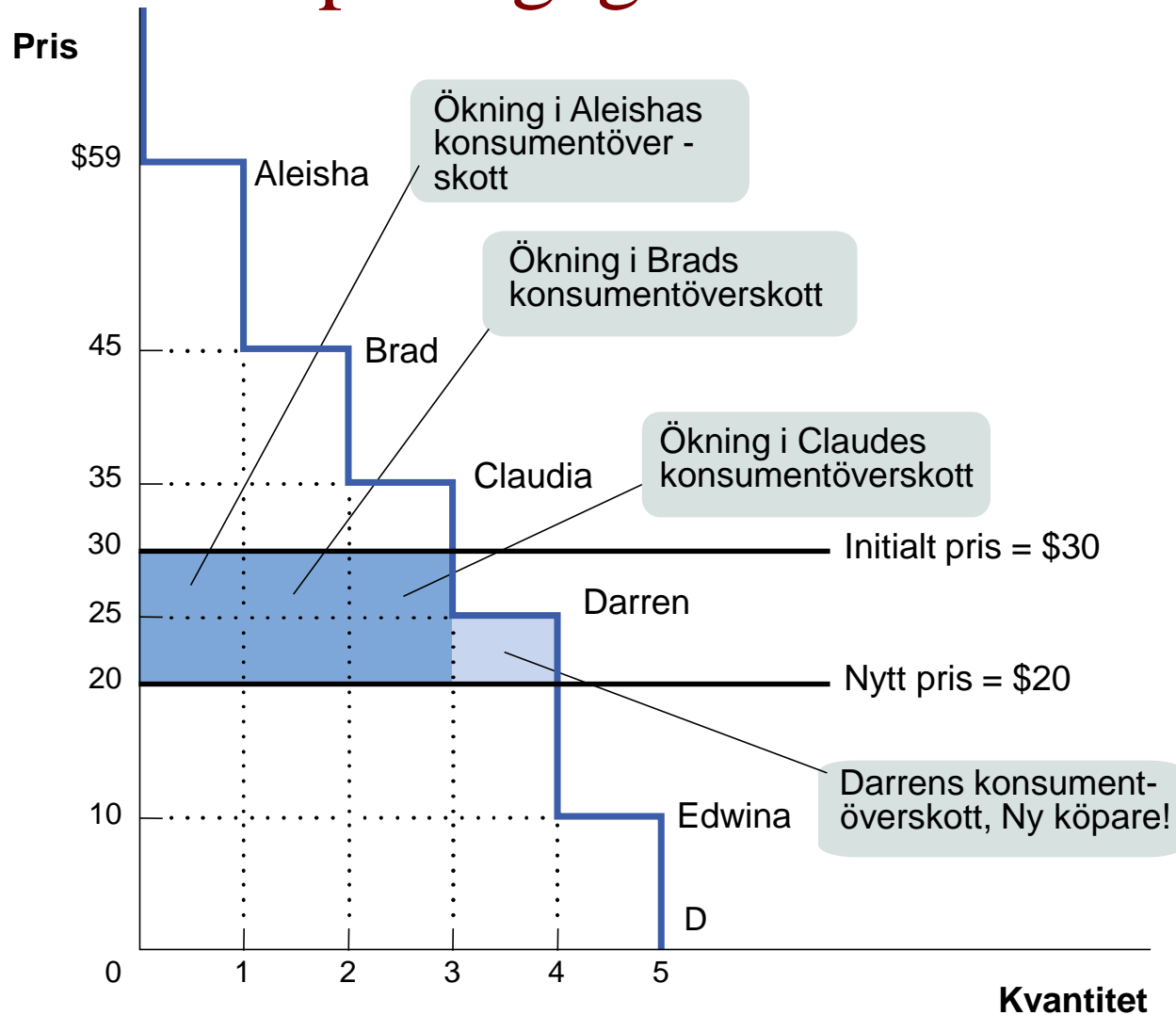

Konsumentöverskottet är skillnaden mellan priset och betalningsviljan.

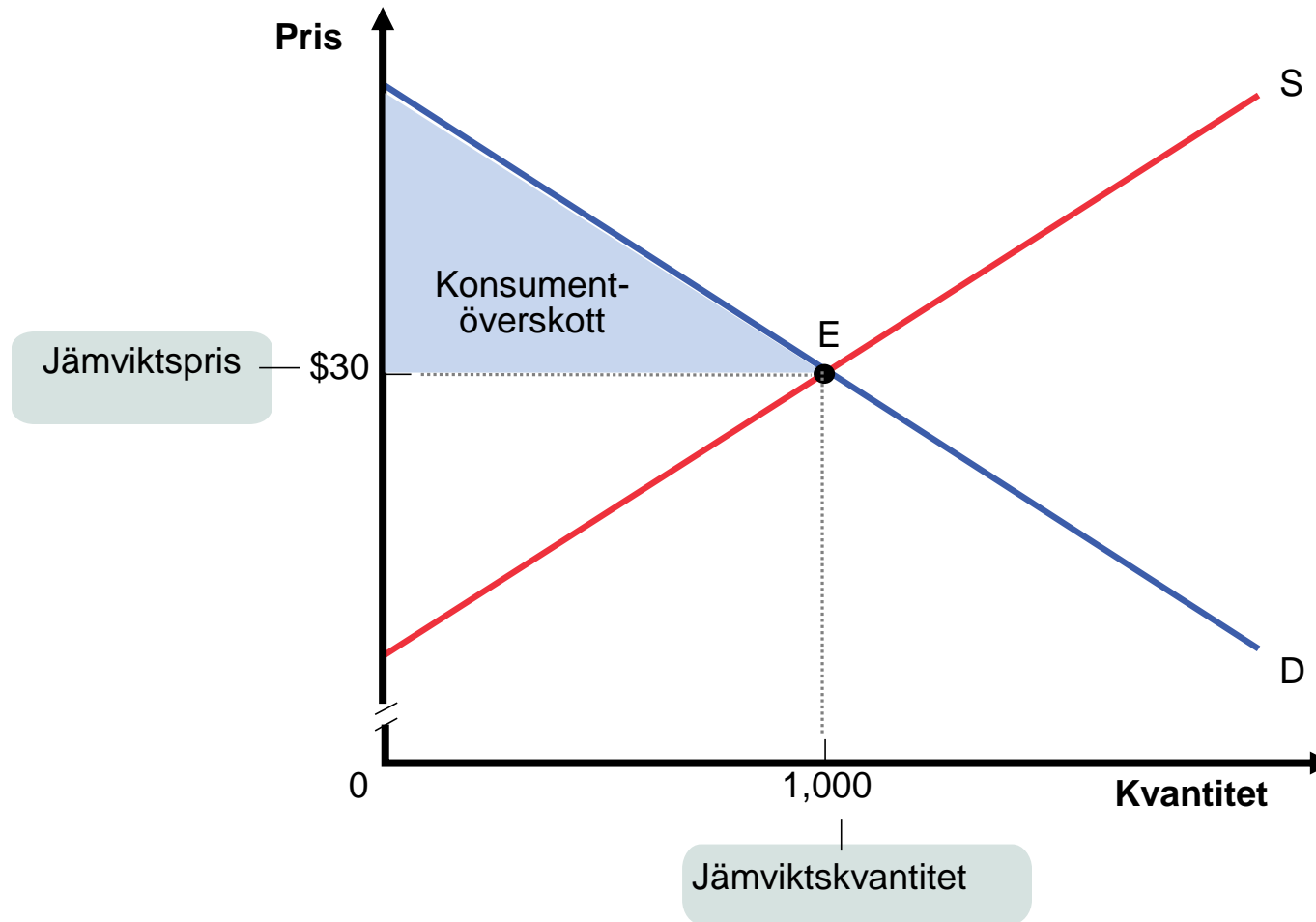
Totalt: $29 + 15 + 5 = \$49$

Konsumentnyttan när priset ändras

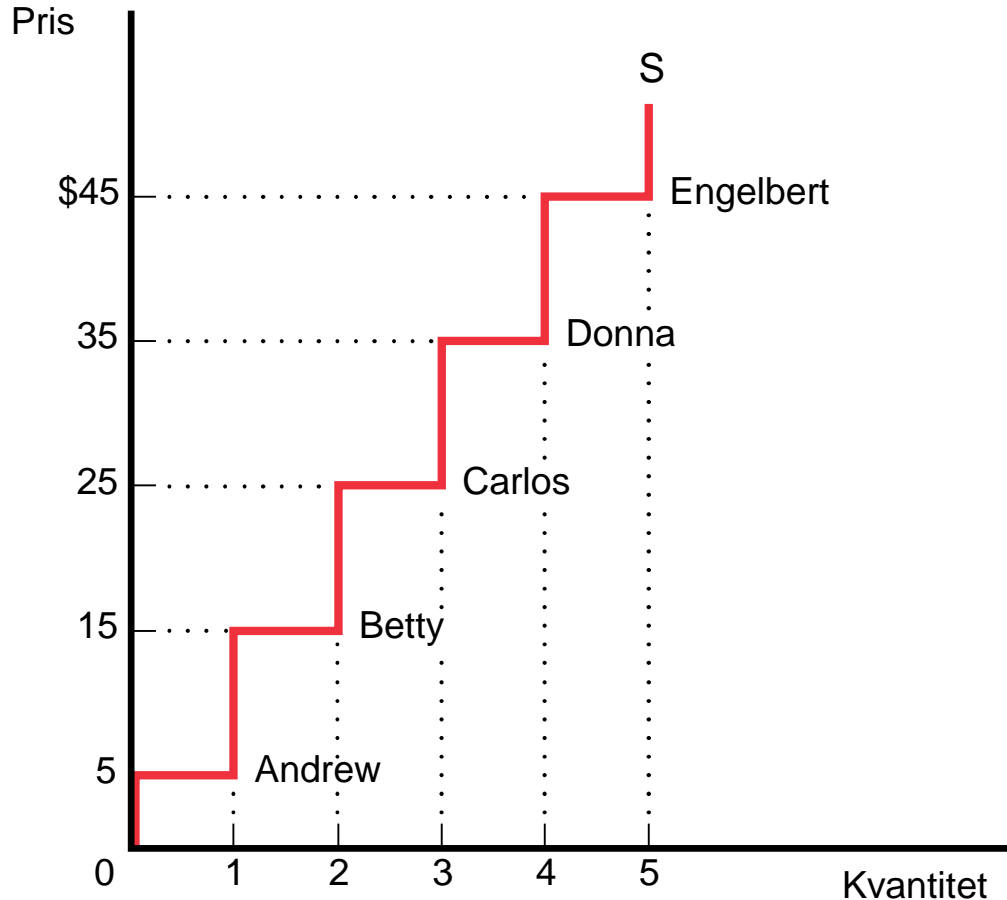
Prisfall på begagnad kurslitteratur

Konsumentöverskott med många konsumenter

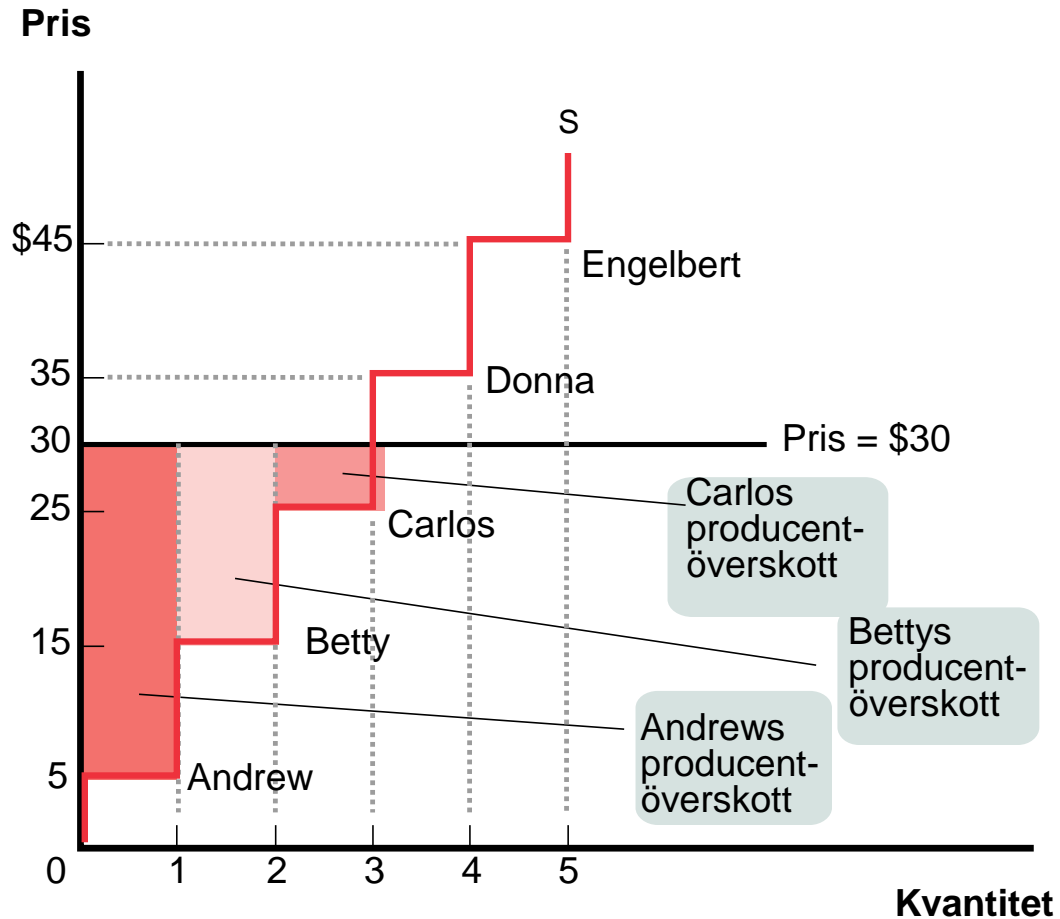
Utbud av begagnad kurslitteratur

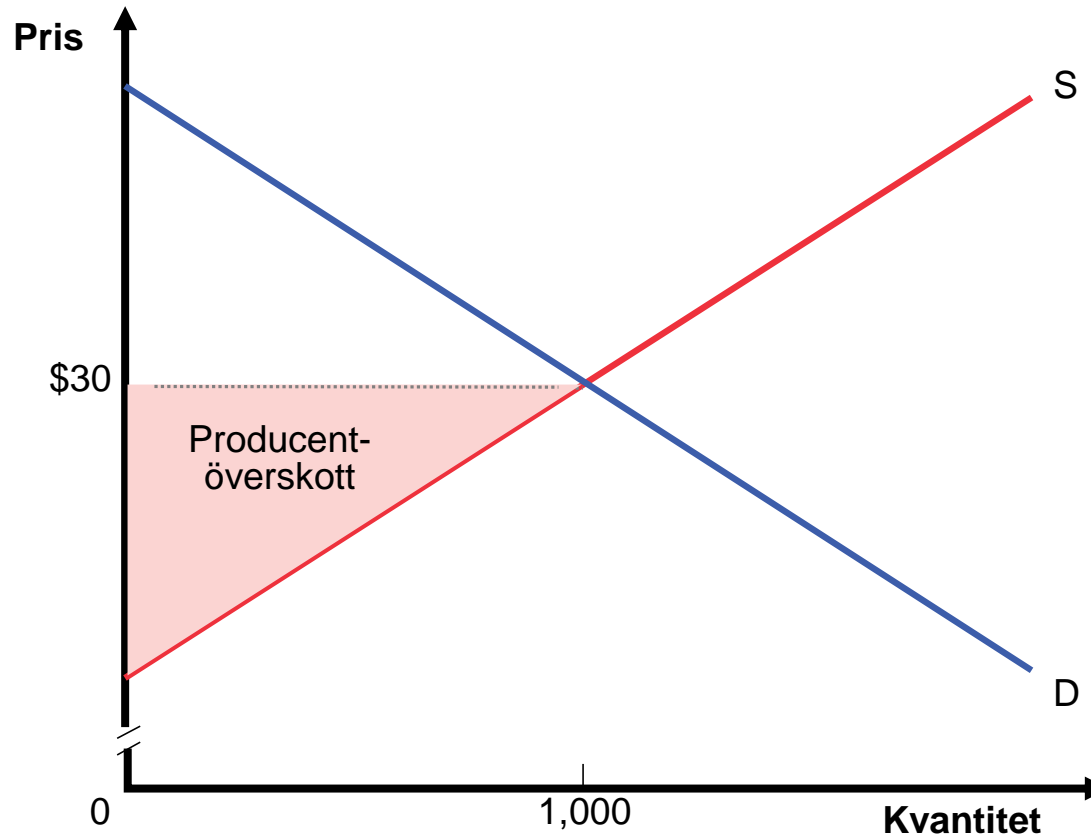
Potentiella säljare	Kostnad (här alternativkostnad)
Andrew	\$5
Betty	15
Carlos	25
Donna	35
Engelbert	45

Producentöverskottet är skillnaden mellan priset och reservationspriset, dvs det lägsta pris säljaren är villig att acceptera.

Producentöverskott

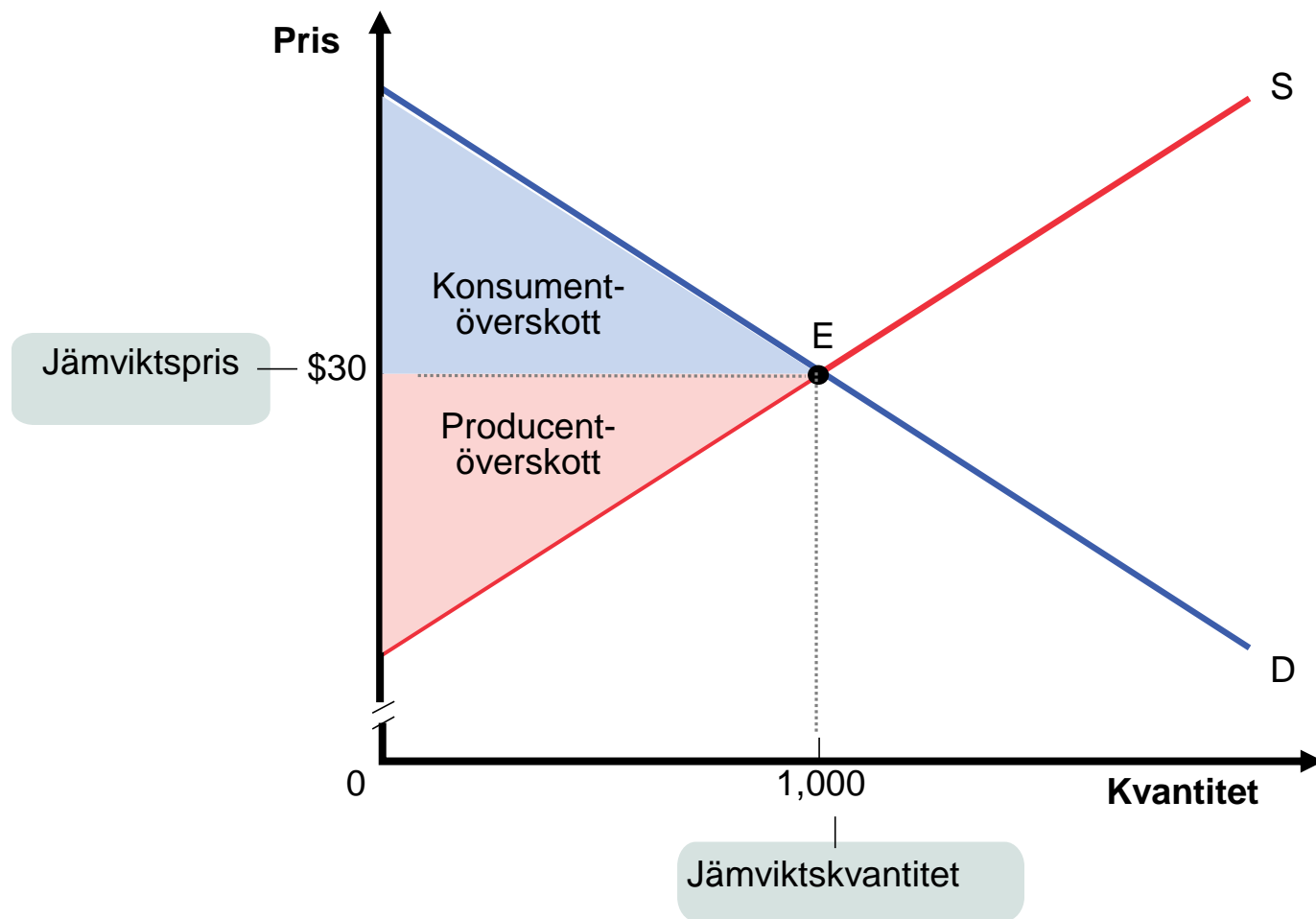

Producentöverskott med många producenter

Totalt överskott

(värdet av marknaden eller vinsten av handel)

Är marknaden effektiv?

- Marknadslösningen maximerar totalt överskott (producent+konsument), dvs marknaden ger en effektiv resursallokering när:

1. Jämvikt uppnås
2. Alla potentiellt lönsamma transaktioner är gjorda

Potentiellt lönsam: någon är villig att betala mer för en vara än säljarens kostnad för att tillhandahålla den

Fördelningsaspekter

- Det finns flera orsaker till att marknader inte alltid fungerar väl
1. Även om marknaden är effektiv är den inte alltid rättvis
 - **Betalningsvilja och nytta är inte samma sak:** inte säkert att den som är villig att betala mest har störst nytta

2. Marknadsmisslyckanden kan göra att överskottet av handeln inte maximeras vid fria utbyten
- Bristande konkurrens
 - Externaliteter
 - Kollektiva varor
 - Asymmetrisk information
 - Vi återkommer till dessa

Förutsättningar för fungerande marknadsekonomi

- Väl fungerande äganderätter nödvändiga
 - Institutioner, regelverk o dyl påverkar relativpriser
 - Vem bestämmer gränserna mellan ditt och mitt bidrag?
 - Företag och individer agerar inom ramen för dessa restriktioner

Förutsättningar för fungerande marknadsekonomi

- Fungerande prissignaler nödvändiga
 - Om marknaden för en resurs inte finns så finns inte heller några prissignaler (tex ren luft)
 - Om det är svårt att bedöma kvalitén varan/tjänsten är det svårt att för marknaden att prissätta väl (tex sjukvård, utbildning, finansiella tjänster)

Marknader finns inte i ett vakuum: Institutioner och regelverk spelar roll

- Stor forskningslitteratur som visar att institutionella och politiska faktorer påverkar vad som produceras och hur detta sker
 - Fackföreningar, barnomsorg, socialförsäkringar, förtroende mellan invånare, utbildningssystem osv
 - Regleringar av marknader för varor och tjänster
 - Institutioner avgör hur spelet spelas och hur förhandlingsstyrka fördelas
- Institutionella förhållanden påverkas i sin tur av ekonomiska förhållanden